

Recenzie

HUSÁR, Jaroslav (2018): **Aj ekonómia je veda**. Bratislava: Vydavateľstvo Letra Edu. 316 s. ISBN 978-80-89962-05-1.

Autor svojou najnovšou publikáciou výnimočne originálne bilancuje svoju polstoročnú vedeckú ekonomickú dráhu a ponúka ju najmä náročnému, zamýšľajúcemu sa čitateľovi. Z povahy publikácie sa zračí, že jej pôvodca patrí medzi posledných slovenských vedcov ekonómov s klasickým základom vzdelania, má čisté profesijné nahliadanie, je mu vlastná matematická exaktnosť, úcta k poznaniu zdedenému po svojich, aj národných ekonomických velikánoch, zakorenený zmysel pre sociálnu spravodlivosť a osvojené životné poslanie vo vzdelávacej a vedeckej službe spoločnosti. Čitateľ v publikácii – vedeckého životného príbehu autora nájde až neočakávané pohľady, ktoré oživujú a autentizujú jej poznatkový obsah.

Obsahová skladba diela začína základnými pohľadmi na ekonomickú vedu. Pripravuje tak čitateľa na porozumenie jej jazyka a celkového posolstva. Pokračuje autorsky originálnym uvedením hlavných historických ekonomických škôl prostredníctvom základných teoretických ideí a životných čít ich predstaviteľov, vrátane našich národných ekonomických mysliteľov. Autor tak vytvoril zjednocujúce myšlienkové predpolie, s čitateľom spoločný pohľad na ekonomickú oblasť, prv na jej dorozumievací poznatkový základ, potom na novodobé rozporuplné kapitalistické smerovanie, až po obsiahnutie zlomového času, v ktorom aj povojnové československé hospodárstvo opustilo cestu ústredného

plánovania a „revolučne“ prijalo model trhového hospodárstva. Z pokračujúceho obsahu publikácie je očividné, že autor vyjadruje svoju vyhranenú vedeckú, sociálnu a humánnu nespokojnosť s výsledkami, ako aj s celkovým novodobým smerovaním slovenského hospodárstva. Na tom základe uplatňuje svoje celoživotne nadobudnuté odborné skúsenosti, vedecké poznatky, sociálne a humánne predstavy ako nie iba naprávať prítomný, v tom aj náš národný hospodársky systém, ale ako ho nahradiť historicky novým. Tým sa autor radí medzi predstaviteľov, ktorí utvárajú vízie o morálnejšom, sociálne spravodlivejšom, k hodnototvornej práci priklonenom „hospodárstve po kapitalizme“.

Celou publikáciou sa vinie niť účtovného pohľadu na hospodárstvo, a tak aj finančných veličín a ich tokov, ktoré sú základom viacerých agregovaných kolobehových zobrazení štruktúry národného hospodárstva. V tom autor pokračuje a rozvíja základné idey osobitne Marxa, Keynesa a Leontieva, a to v podobe sústav rovníc a matematických modelov príčinnono-následkových závislostí mohutnosti finančných tokov v hospodárstve. Autorovo východisko sa opiera o formalizovanú definíciu hospodárskej hodnoty, ktorej úplnosť utvára prenesená a novovytvorená hodnota a úspešné pokračovanie reprodukcie vyžaduje rozdelenie novovytvorenej hodnoty na časť vo forme pracovného príjmu a časť určenú na akumuláciu.

Hodnotové ukotvenie slúži autorovi na predstavenie rozvinutého matematického uchopenia ekonomickej teórie s jej analytickou aplikáciou smerujúcou k identifikovaniu problémov reálneho hospodárstva a formulovaniu poznávacích hypotéz. Od nich odvodzuje poznávacie úlohy, ktorých úspešné vyriešenie má slúžiť ako odporúčenie pre hospodársku politiku vlády.

Autor sa v publikácii venuje takým základným teoretickým otázkam a aktuálnym problémom hospodárstva a hospodárskej politiky ako je celková (ne)rovnováha a čiastkové (ne)rovnováhy hospodárstva, z nich najmä dlhu, fluktuáciám vo vývoji hospodárstva, inflácii, nezamestnanosti, ďalej spravodlivosti v rozdeľovaní finálneho produktu a osobitne vlastníctvu výrobných prostriedkov. Často sa opiera o Englišov pojem *hospodársky ideál* a v súvislosti predstavou o novom hospodárskom systéme požaduje sformovať novú koncepciu budúceho bytia, novú filozofiu existencie ľudstva. Čitateľa publikácie na mnohých miestach prizýva k spoluriešeniu čiastkových matematických úloh, aby sám zažil hĺbku odkrývajúceho sa poznania, ktoré je verbálnym postupom neprístupné.

Pri graficko-logickom zobrazovaní hospodárstva, jeho vysoko agregovanom makro zohľadnení, autor uplatňuje tradičný kolobehový prístup, ktorého historickým pôvodcom je F. Quesnay. Čitateľ si môže položiť otázku, do akej miery fyziokratická tradícia má oporu aj v súčasných postindustriálnych, či už infromatických a globálnych hospodárskych podmienkach. V tom aj, či ročný kalendárny modelový takt hospodárstva je mu prirodzený, tiež to, ako predstava o kolobehovosti

je v súlade s celkovým ireverzibilným chodom, aj vývojom a v ňom s pokrokom hospodárstva. Nakoniec to je aj otázka, ako môže byť sektor „zahraničie“ súčasťou konkrétneho hospodárstva, ako sa ono nachádza za jeho hranicami. Problém „zahraničia“ v hospodárstve vyvoláva požiadavku prv ohraničiť modelované hospodárstvo ako celok a následne pristúpiť k poznávaniu jeho vonkajších vstupných a výstupných vzťahov, teda v prípade národného hospodárstva jeho vzťahov so zahraničím. Vymedzenie celku hospodárstva s jeho vstupmi a výstupmi s vonkajším prostredím umožňuje pristúpiť k poznávaniu jeho vnútra, štruktúry. V nej „zahraničie“ ako jeho sektor, či prvok už nemá svoje miesto. Kolobehové zohľadnenie vnútornej logiky hospodárstva umožňuje spoznávať jeho správanie, jeho krátkodobý pohyb, kvantitatívne zmeny jeho činiteľov a ich relácií, ale nie vývoj hospodárstva spojený s vecnými zmenami jeho vnútornej štruktúry a štruktúry vonkajších vzťahov. Strategické, vývojové nahliadanie na hospodárstvo má byť predmetom prístupu, ktorý prekračuje obzor kolobehovosti.

Autor rozsiahlo poukazuje na neduhy vo vývoji kapitalistického poriadku hospodárstva. Prostredníctvom množstva konkrétnych faktov čitateľovi odhaľuje pôvod bohatstva najmä hospodárskych mocností. Značnú časť z neho vidí v histórii kolonializmu, vo vojnách a povojnových obnovách, prítomnom skrytom neokolonializme, v nepravdivých až podvodných zmluvných, účtovných a finančných konaniach, nespravodlivom rozdeľovaní hospodárskeho výsledku, ako aj v mocenskom nastoľovaní nevýhodnej vonkajšej závislosti politicky a hospodársky sa

reformujúcich krajín. Kriticky sa stavia aj k doterajšiemu hospodáreniu Slovenska, v ktorom sa v transformačnom období odsunula do úzadia poznatková pripravenosť slovenských ekonómov a bola „nahradená“ politickou a odbornou naivitou. To umožnilo presadiť reformné programy zo zahraničia, ktoré sledovali partikulárne domáce a cudzie zahraničné záujmy. Aj z uvedeného rezultuje, že autor hľadá na budúcnosť kapitalistického typu hospodárstva skepticky, to preto, že sa odcudzilo pôvodnému poslaniu hospodárenia ľudských spoločností.

Hospodárstvu Slovenska v jeho globalizačných a euroúnijných podmienkach venuje takmer polovicu diela. Prostredníctvom hodnoverných údajov a vlastných výpočtov vyjavuje čitateľovi základné chyby v hospodársko-politických rozhodnutiach, ktoré rezultovali do predtým na Slovensku neznámej miery inflácie, neprítomnej nezamestnanosti, neúmerneho verejného dlhu a v konečnom následku aj do vytvárania politicky vplyvnej finančnej oligarchie a prehlbujúcej sa zamestnaneckej chudoby. Osobitne kriticky si všíma etapu privatizácie majetku štátu, jej metódy a výsledky, ktoré vôbec neprispeli k očakávanému zvýšeniu národohospodárskej efektívnosti. Práve vo vzťahu k slovenskému hospodárstvu autor v publikácii sústredil mnohé fakty, ktoré budú pre čitateľa určite nové a prekvapivé. Takým je aj výsledok výpočtu, podľa ktorého „najlepšie vyjednaný“ kurz pri prechode na euro, v skutočnosti značne podhodnotil slovenskú menu, a tak dlhodobo poškodil každú slovenskú domácnosť, obec, podnikateľov a štát. Aj takýmto spôsobom naznačil vysokú poznatkovú vyspelosť

proslovensky orientovaných ekonómov, ktorých hlas v mnohých prípadoch politického rozhodovania nevypočuli a „revolučne zastúpili“ hospodársky nevzdelaní politici. Dielo svojou hlbokou odbornou fundovanosťou je významným príspevkom v dokladovaní histórie slovenskej národohospodárskej pamäte.

Značnou prednosťou autora je jeho excelentná odborná skúsenosť nadobudnutá z mnohých dlhodobých študijných, expertných a prednáškových pobytov v zahraničí. To mu umožnilo aj porovnávať hospodárske úspechy a problémy iných krajín s československými a novodobými slovenskými. Na celoživotne nadobudnutom faktovom, analytickom a hodnotiacom základe dospel k poznaniu o nutnosti zmeny, či náhrady panujúceho hospodárskeho systému novým, ktorým sa vráti produktívnej práci právo prisvojiť si svoj produkt a prvoplánovo s ním pri jeho rozdeľovaní nakladať. Opiera sa v tom o teoretické poznanie a praktickú skúsenosť z hospodárskej cesty Juhoslávie v minulosti, ktorú spoznal osobne. Tak sa autorov návrh javí ako zmena zdola, na úrovni podnikových výrobných kolektívov, ktorá ale predpokladá zmenu zhora v podobe nového ustanovenia vlastníckych práv. Je to vízia korporatívnych hospodárstiev so spravodlivým rozdeľovaním, ktoré vylučujú príkru sociálnu nevyváženosť, príznačnú pre hospodárstva privátneho vlastníctva.

Svojím poslanstvom je publikácia predovšetkým o celku veľkého hospodárstva. Je o tom ako teoreticky podložená analýza jeho vývoja, rozpoznávanie jeho problémov a nimi vyvolaných spoločenských následkov, poskytuje vedecky podložené

argumenty umožňujúce vytvárať predstavy aké nemá byť hospodárstvo budúcnosti a navrhovať ako na základe poznania celospoločenského záujmu má hospodárstvo smerovať k racionálnemu využitiu zdrojov a plnšiemu uspokojovaniu potrieb ľudí.

Hospodárskej budúcnosti je venovaná finálna kapitola, v ktorej autor aj cez návraty k hodnoteniu skutočného stavu a vývoja hospodárstva, poznatkovú ponuku ekonomickej teórie, vlastné skúsenosti a odborné poznanie, načrtáva novú, teoreticky zdôvodnenú predstavu o jeho budúcnosti. V tom je pre čitateľa najpútavejšia a vyvolá u čitateľa mnohé zamyslenia a otázky. Aj v tom spočíva úmysel autora. Kultivuje čitateľskú verejnosť o možnostiach novej spoločenskej a v nej hospodárskej budúcnosti, takej, ktorá je opretá najmä o vedecké poznanie. Vzťahuje sa to na autorove návrhy o polycentrickej

správe vlastníctva, vedomom usmerňovaní spoločenskej reprodukcie, celospoločenských kritériách fungovania hospodárstva, meraní stupňa hospodárskeho rozvoja, či zjednocovania podmienok fungovania hospodárstiev. Nad nimi dominuje požiadavka autorovho očakávania zmien vlastníctva, ktoré má navodiť nové výrobné vzťahy a rezultovať v novom hospodárskom systéme.

Na trhu ekonomickej literatúry už dlhé roky, či až desaťročia sa neobjavila tak podnetná práca, akou je Husárov príbeh o vede ekonómii. Je akoby v novej osmičkovodekádnjej dobe historicky dozrievajúcou požiadavkou pokračovať v dielach slovenských reformných národohospodárov do augusta 1968. Je prejavom toho, že práve na „malej hospodárskej zemi“, aj v podmienkach globalizácie sa historicky naplňajú predpoklady na príchod nových teoretických hospodárskych koncepcií.

Vladimír Choluj
Ekonomická univerzita v Bratislave
Národohospodárska fakulta